

Notes de vida abans de la mort

La mort visità la poeta Maria-Mercè Marçal (Barcelona 1952 - 1998) en un moment de plenitud vital i literària. El trànsit de la felicitat a l'angoixa pel càncer, la seua visió sobre la vida i la literatura, fou plasmat en uns fulls de dietari i en la correspondència amb el professor Jean-Paul Goujon. Textos inèdits que veuen ara la llum.

“**A**vui és el tercer dia que visc amb la mort enganxada, arapada al costat dret”. Així comença una entrada del dietari de l'escriptora, datada l'1 d'agost del 1996. Fa alguns mesos que a Maria-Mercè Marçal li han diagnosticat un càncer. Les primeres proves alimenten l'esperança de supervivència. És aleshores que comença un poema, de primer amb un únic vers: “Covo l'ou minúscul

de la mort, arran de pit, sota l'aixel·la”. Amb el temps, l'escriptora cova unes altres coses, l'assumpció d'un dels desenllaços possibles. “Sé que passi el que passi, he començat a posar per la mort”, confessa en el mateix fragment.

El càncer fa pocs presoners. I no pregunta quin és el moment més adient o menys incòmode per teixir el seu mantell letal sobre l'existència. En el cas de Marçal la malaltia irromp en un

estadi de plenitud personal i literària, a les portes de compartir una nova llar amb Fina, la seua parella, i amb Heura, la seua filla, “les perspectives de felicitat que ja són felicitat”. Tot i que ha guanyat alguns premis poètics, no gaires (el Carles Riba per *Cau de llunes*, o la Flor Natural per *Raval d'amor: variacions sobre una mateixa onada*), el reconeixement general li ve donat per la seua primera novel·la, *La passió segons Renée Vivien* (1994), que acumula un reguitzell inèdit de premis, del Carlemany al premi de la crítica Serra d'Or, del premi de la crítica espanyola al de la Institució de les Lletres Catalanes, com a millor obra narrativa entre 1993 i 1996. I alguns més. “(...) Un amic em va dir: hauràs de fer córrer que tens algun problema de salut per conjurar l'enveja... fosca ironia”, escriurà en uns dies marcats pel “terror” a les proves, per la inhòspita perspectiva de la dissolució. “Una borratxera d'angoixa”, dirà en un altre moment.

Aquests fragments inèdits de dietari han estat inclosos en un volum de recent aparició, *El senyal de la pèrdua* (Empúries), que inclou també la correspondència amb Jean-Paul Goujon, un professor de la universitat de Sevilla i biògraf de Renée Vivien, personatge al voltant del qual s'estableix un poderós vincle intel·lectual. Tot i que sols van coincidir personalment una vegada, Marçal i Goujon intercanvien impressions des del gener del 1996 fins la mort de l'escriptora, el juliol del 1998. En aquestes cartes plana l'ombra de la malaltia, però no tant com al dietari: d'alguna manera, la poeta relativitza uns sentiments a les cartes que al dietari hi apareixen en carn viva. El valor de la correspondència rau en el combat d'idees entre visions diferents de la literatura i el paper de les dones. Una correspondència feta íntegrament en francès i traduïda per Heura, la filla de l'escriptora.

El dietari reflecteix una esborronadora lucidesa davant la tragèdia. L'impuls de solucionar coses, de deixar-ho tot lligat. El neguit pel que resta per fer. El "pànic de tots els llibres que no llegiré, potser més que no pas dels que no escriuré". Els "nervis, nervis". El bombardeig d'emocions contradictòries: "Estranya solitud alhora tan acompanyada, amb tant d'afecte que embolcalla", deixa escrit. Notes soltes, dipositades en la precarietat d'uns fulls, o d'unes llibretes, que contrasten amb una prosa poderosa, esquitxada de fragments d'una bellesa escruixidora. "No sé per què escriu, però escriure em fa bé. Sé que no recullo sinó l'escuma més soma d'aquesta mar de fons. Sé que el silenci reflectirà millor la puresa d'aquest abisme que no sóc capaç d'amidar. Però la puresa absoluta, el silenci, són ja la mort. La vida: pura contaminació d'allò imperfecte, inexacte, esmunyedís, impur, finit, incomplet. Vida -pèrdua però Vida- per això mateix: la seva feblesa i la seva força en un sol glop". Bellesa transcendent, brollador de reflexions plenes de lucidesa: "Viure no és durar. Viure intensament un espai breu de temps pot equivaldre a una vida llarga amb molts moments 'buits' -aquells que no vivim, sinó que alguna

cosa ens viu d'esme, maquinalement, com en una sinia. Moments en què la màscara ens representa quasi com una usurpadora, amb poder absolut", escriurà el dia 16 de gener del 1998, molt a prop del seu final.

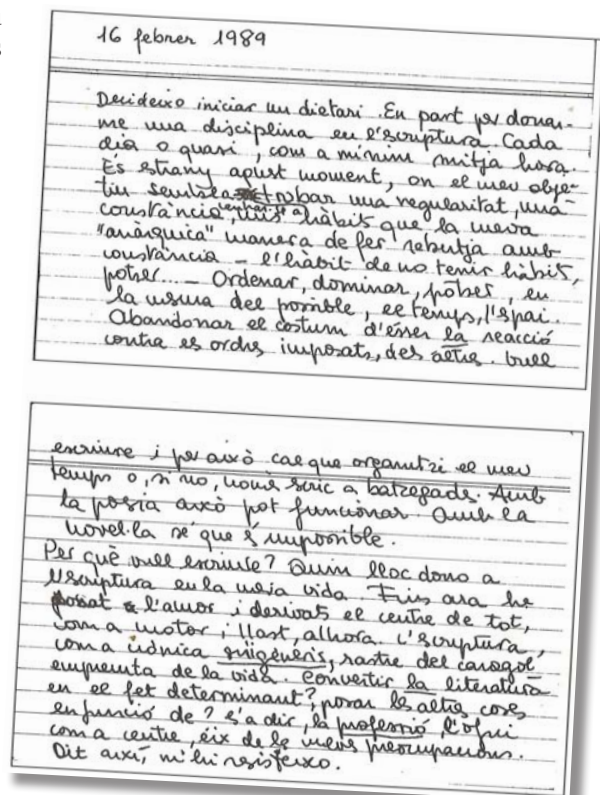
Maria-Mercè Marçal, "dona, de classe baixa i nació oprimida", la filla de pagesos d'Ivars d'Urgell, nascuda accidentalment a Barcelona, l'emblema de tota una generació, en aquests fulls no és tan sols una persona angoixada, deprimida per la malaltia i ansiosa pel que ha de fer o ja no farà mai i que gràcies al seu talent pot transformar la reflexió en bellesa. És una poeta que no pot deixar

joventut practicà el catolicisme i formà part de col·lectius cristians-, com fan molts conversos a l'agnosticisme que senten a prop l'alè de la mort, protesta per una fe que "n'exclou el femení en la mesura que identifica Déu Pare amb el Tot. No és la meua anul·lació individual allò que em crea resistència invencible: és l'anul·lació del Femení enfront del Masculí, l'anul·lació simbòlica". "Tota jo em revolto. Però m'agradaria sentir, més enllà, les mans d'un/a Déu Nu/a —realment identificable amb el Tot".

Els darrers dies parla de Bruc, el gos regal d'aniversari ("És un gos que té molta por, i en aquest aspecte és un mirall per a mi"), de llistes de persones,

de comiats, dels darrers cops de cua d'algú que no es rendeix ("No em penso donar per la pell però estic força espantada"), de meditació i pel·lícules lleugeres de "J. Roberts", de TAC i d'un encontre amb el Lama. Uns darrers apunts dispersos, del dia 26 d'abril, tanquen el dietari. Una sèrie solta de conceptes com ara "Gangrena / necrosi / gebre / Metàstasi", que glacen la sang. La darrera sèrie, en contrast, resulta estranyament reconfortant: nocions com "feminisme cultural", "emigració" o "caritat" tancats per la paraula "amor".

Dones i literatura. La part de la correspondència amb Goujon permet al lector recuperar una mica l'alè. La malaltia hi és present, però d'una manera més epidèmica, formant part del paisatge vital i, per tant, inevitable. Però el fil conductor és la literatura, un intercanvi prolífic ("Jo no sóc pas una 'epistològrafa' (...) però després d'haver llegit i copiat una quantitat tan gran de cartes de Renée Vivien, em vaig contagiar una mica, perquè em va provocar molta enveja") sobre qüestions de tota mena, però amb un paper preponderant del rol literari de les dones, on home i dona discrepen sovint. "És quasi inevitable que tinguem posicions una mica allunyades respecte d'aquest tema. Tu segueixes únicament —o gairebé— criteris literaris i jo tinc una posició més complexa, *velis, nolis* més compromesa i contaminada

Els fulls inaugurals del dietari de Maria-Mercè Marçal, el desembre del 1989, lluny encara dels temps durs de la malaltia.

de ser-ho, que continua escrivint versos que, en una autora que concebia la poesia com una eina biogràfica, havien de connectar-se per força a les seues circumstàncies. "Terror del cos / que m'ha traït / i malda per / usurpar tot / l'espai desert / el sentit / a contrallem".

Alhora, el seu jo femení, la dona activista i combativa, tampoc no es dissol en l'àcid de les llàgrimes. La dona que, en comptes de retrobar-se amb la fe perduda -fins ben entrada la seua

d'altres consideracions: de fet, quan es parla de les dones sóc *jo* qui està en joc, i no hi ha simetria en aquesta història (no pas més que en la *Història*), respondrà a Goujon el 7 de maig del 1996.

També hi ha confessions al voltant de qüestions paraliteràries, com l'esclat públic que suposa la publicació de *La passió segons Renée Vivien*, el trànsit entre una vida "semipública de poeta" a un any "de borratxera total, com si

m'haguessin llançat a un remolí vertiginós i atordidor. No et vull amagar, és clar, el costat seductor de tot plegat: seria mentir". Marçal detecta la via d'entrada a una roda comercialment profitosa, "entenc la temptació d'aferar-se acamissadament a aquesta roda de focs d'artifici i embriaguesa i, per tant, de posar-se a produir la novel·la per any –de la manera que sigui!– que assegurí la novetat cíclica, fins i tot l'actualitat permanent, i, no cal dir-ho, la satisfacció dels editors". "Crec que tinc *la sort* de ser-ne totalment incaaç!" dictamina, finalment, amb un punt d'orgull i rebel·lia. La poeta, fins i tot, s'aferra a algun petit fracàs, com ara la traducció al català del *Poema de la fi*, de Marina Tsvetàieva, que aconseguí vendre l'any 1995 cinc exemplars.

Cartes literàries on les dones són el fil conductor: pels seus fulls desfilen, a més de Tsvetàieva, Sylvia Plath, Emily Dickinson, Montserrat Roig ("La vaig conèixer, és clar, però no érem íntimes. Ella era una mica més gran que jo i això marca, de vegades (...) Malgrat tot, vaig sentir molt la seva mort, em va impactar"), Almudena Grandes, Anna Akhmàtova, Rosalia de Castro ("admiro perdudament aquesta poetessa") o Maria Antònia Salvà ("la primera poeta moderna de la literatura catalana").

Sense deixar de banda les qüestions polítiques, la pertinença doblement perifèrica, com a dona i com a escriptora en català, la "depressió" que li provoquen les batalles lingüístiques i el posicionament d'alguns intel·lectuals catalans que escriuen en espanyol contra la Llei de política lingüística del 1997, gent com Goytisolo, Marsé, Mendoza o Regàs. "Escriptors en castellà que fins ara havien estat molt prudents i poc inclinats a fer el joc als que volen tancar el català en una mena de reserva índia", malda.

Cartes que, en la mesura que s'acosta el final, van prenyant-se una mica més de la malaltia, de la confessió de la por i el turment. "M'esforço no pas a sobreviure, sinó a viure", dirà el juny del 1998, poc abans de morir. Mort física seguida d'una petja perdurable. Al pòrtic poètic que obri el volum, Pere Gimferrer escriu: "Jo vaig conèixer la foguera viva / i em va deixar nafrat de resplendor".

Xavier Aliaga

sabadell
smart
congress
2 0 1 5

Congrés
Internacional
de Ciutats
Intel·ligents

**25 i 26 DE
FEBRER, 2015**
FIRA SABADELL
(Sabadell,
Barcelona)

La tercera edició del Sabadell Smart Congress, posarà èmfasi en una visió global, tecnològica, social i històrica del desenvolupament de les ciutats fins a les actuals Smart Cities, destacant tres temàtiques.

- SMART URBAN PLANNING**
Perspectiva històrica i tendències actuals de l'urbanisme a les ciutats intel·ligents de mida mitjana. Efectes sobre la societat.
- SMART HEALTH**
Noves tecnologies en l'àmbit de la salut. Impressió en 3D en cirurgia.
- SMART PROJECTS FINANCING**
Integrant el finançament de diverses fonts per implantar projectes de ciutat intel·ligent.

smartcity@ajsabadell.cat
+ 34 93 745 31 92

@sbdsmart
#sbdsmartcongress
sabadellsmartcongress.com

